

Миронюк Тетяна Василівна, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Створення системи суб'єктів запобігання корупції, її координація та управління нею є надзвичайно важливою умовою для забезпечення дієвості й ефективності антикорупційної політики держави.

Нині серед суб'єктів, яких держава вповноважує вживати заходів із запобігання корупції та щодо яких вона окреслює загальні напрями здійснення їхніх повноважень, можна виокремити три групи:

- 1) суб'єкти із загальними повноваженнями;
- 2) суб'єкти зі спеціальними повноваженнями;
- 3) суб'єкти з повноваженнями учасника антикорупційних заходів.

Перша група суб'єктів, які здійснюють заходи щодо запобігання і протидії корупції, охоплює суб'єктів із загальними повноваженнями, не створених спеціально для безпосередньої протидії корупції, проте вони вповноважені на цю діяльність:

– Президент України – у межах своїх повноважень затверджує загальнонаціональні програми, концепції тощо;

– Верховна Рада України – єдиний орган законодавчої влади в Україні;

– Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів виконавчої влади (прикладом нормативної координаційної діяльності Уряду є встановлення та зміна структурних підрозділів органів виконавчої влади, зокрема й підрозділів, діяльність яких спрямована на запобігання і протидію корупції);

– Генеральний прокурор України в частині реалізації свого конституційного статусу.

Другу групу суб'єктів із спеціальними повноваженнями утворюють спеціально вповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, визначені Законом України «Про запобігання корупції», які здійснюють заходи щодо запобігання та протидії їй, безпосередньо виявляють, припиняють або розслідують корупційні чи пов'язані з ними правопорушення. Зокрема, це:

– органи Національної поліції України;

– Національне антикорупційне бюро України;

– Національне агентство з питань запобігання корупції.

Третя група охоплює суб'єктів, які мають право лише брати участь у запобіганні та протидії корупції. Однак у певних випадках вони мають право здійснювати заходи щодо припинення корупційних правопорушень, сприяти відновленню порушених прав чи інтересів держави, фізичних і юридичних осіб, брати участь в інформаційному й науково-дослідному забезпеченні проведення заходів щодо запобігання і протидії корупції, долучатися до таких заходів. До цієї групи входять:

– органи державної влади;

– органи місцевого самоврядування;

– підприємства, установи, організації незалежно від підпорядкованості та форми власності, їхні посадові та службові особи;

– посадові та службові особи юридичних осіб публічного права, їхніх структурних підрозділів;

– громадяни, об'єднання громадян (за їхньою згодою).

В органах державної влади й органах місцевого самоврядування рішенням керівника центрального органу виконавчої влади утворено вповноважені підрозділи (особи) з питань запобігання та виявлення корупції, зокрема в центральних органах виконавчої влади та їхніх територіальних органах.

У правовому механізмі запобігання корупційній злочинності необхідним елементом є координація діяльності правоохоронних органів [1].

Правовий термін «координація» має такі тлумачення: 1) погодження, зведення до відповідності, встановлення взаємозв'язку, контакту в діяльності людей, між діями, поняттями тощо; 2) узгодженість рухів. Тож координацією слід вважати взаємоузгоджену діяльність кількох суб'єктів для досягнення спільної мети.

На законодавчому рівні координація діяльності правоохоронних органів визнана одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про основи національної безпеки», такими напрямками є: реформування правоохоронної системи з метою підвищення ефективності її діяльності на основі оптимізації структури, підвищення рівня координації діяльності правоохоронних органів, покращення їхнього фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового і кадрового забезпечення [2].

В Україні правовий зміст терміна «координація» був застосований 2000 року в п. 1 Положення про координацію діяльності правоохоронних органів по боротьбі зі злочинністю, схваленого Координаційним комітетом по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при

Президентові України 17 липня 2000 року. У ньому було зазначено, що координація – це спрямовані на зміцнення законності та правопорядку спільне розроблення та практична реалізація узгоджених заходів зі своєчасного виявлення, розкриття, припинення та попередження злочинів і корупційних діянь, усунення причин та умов, які сприяють вчиненню їх. Попри те, що створення цього Комітету при Президентові України було визнано неконституційним, визначення координації, наведене в Положенні, не втратило своєї актуальності й донині [3, с. 38–40].

У наказі про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції серед завдань координації із запобігання і протидії корупції виокремлено такі:

- визначення основних напрямів запобігання і протидії корупції на підставі аналізу структури, динаміки та прогнозування тенденцій розвитку цього негативного явища;
- розроблення, узгодження і виконання спільних заходів, спрямованих на своєчасне виявлення, розкриття, припинення та попередження корупційних виявів, усунення причин й умов, що їм сприяли;
- підготовка пропозицій з удосконалення законодавства, спрямованих на підвищення ефективності правоохоронної діяльності, протидії корупції [4].

У новій редакції Закону України «Про прокуратуру» від 25 квітня 2015 року передбачено, що Генеральний прокурор України та підпорядковані йому прокурори координують діяльність саме правоохоронних органів.

Координаційні повноваження прокурори мають здійснювати шляхом проведення спільних нарад, створення міжвідомчих робочих груп, а також проведення узгоджених заходів, здійснення аналітичної діяльності. Порядок організації роботи з координації діяльності правоохоронних органів, взаємодії органів прокуратури із суб'єктами протидії злочинності визначають положенням, що затверджується спільним наказом Генерального прокурора України, керівників інших правоохоронних органів і підлягає реєстрації в Міністерстві юстиції України.

Визначення поняття «правоохоронні органи» міститься в ч. 1 ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів». До правоохоронних віднесено органи прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки, Військової служби правопорядку в Збройних силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, доходів і зборів, Державної фіскальної служби, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони та інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. Стосується це й новоствореного Національного антикорупційного бюро України, про що зазначено у відповідному законі, який набрав чинності 25 січня 2015 року [5].

Проте прокурор має координувати діяльність не всіх зазначених органів, а лише тих, завданням яких є протидія злочинності та корупції, а насамперед – спеціально вповноважених суб'єктів у цій сфері.

Отже, координаційна діяльність органів прокуратури у сфері протидії корупційній злочинності є однією з важливих передумов ефективної протидії, оскільки надає можливість об'єднати зусилля державних органів та налагодити координацію між ними для досягнення найефективніших результатів.

Саме координації належить ключова роль у консолідації зусиль правоохоронних органів, забезпеченні узгоджених, цілеспрямованих, спільних дій правоохоронних органів з протидії злочинності та корупції, зміцнення законності й правопорядку. Належно організована координація протидії корупції спрямована усунути дублювання повноважень, роз'єднаність, забезпечити ефективне виконання правоохоронними органами завдань у цій сфері, що не передбачає змішування їх функцій, підміну одних органів іншими.

Основними напрямками діяльності прокуратури в цій сфері є:

- кримінологічний аналіз злочинності й участь прокурора на цій підставі в розробленні заходів щодо її запобігання;
- контроль за виконанням правоохоронними органами заходів щодо усунення причин та умов, які сприяли вчиненню конкретного злочину;
- активізація діяльності громадськості із запобігання злочинності, зокрема корупційного спрямування;
- організація роботи з поінформованості населення про результати протидії злочинності та правової пропаганди й участі прокурора в цих заходах;
- координація запобіжної діяльності правоохоронних органів, що надає їй необхідну цілеспрямованість і результативність, уміло поєднує їх можливості та ресурси [6].

Діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки в мирний час і в умовах воєнного або надзвичайного стану та в разі виникнення кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України, координує Рада національної безпеки і оборони України згідно з ч. 2 ст. 107 Конституції України, ст. 3 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони» [7].

Також повноваження щодо координації заходів із запобігання та протидії корупції в межах поточної діяльності реалізують вищі державні органи, наділені компетенцією у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Литвинов О. М. Адміністративно-територіальна координація діяльності суб'єктів профілактики злочинів в Україні на місцевому рівні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Литвинов О. М. – Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2002. – 200 с.
2. Про основи національної безпеки України [Електронний ресурс] : Закон України від 19 черв. 2003 р. № 964-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>. – Назва з екрана.
3. Кальман О. Г. Координация деятельности правоохранительных органов по предотвращению и противодействию коррупции: требования нового законодательства / О. Г. Кальман, О. З. Гладун // Прокурорский надзор за соблюдением антикоррупционного законодательства Украины и Казахстана : сб. науч. тр. – Киев : Нац. акад. прокуратуры Украины, 2014. – С. 38–40.
4. Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції [Електронний ресурс] : наказ Генерального прокурора України від 16 січ. 2013 р. № 1/1гн. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/gl.html?_m=publications&t=rec&id=94102. – Назва з екрана.
5. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів [Електронний ресурс] : Закон України від 23 груд. 1993 р. № 3781-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>. – Назва з екрана.
6. Кримінологія. Загальна та особлива частини / [І. М. Даньшин та ін.]; за заг. ред. В. В. Голіни. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – Харків : Право, 2009. – 288 с.
7. Литвинов О. М. Адміністративно-територіальна координація діяльності суб'єктів профілактики злочинів в Україні на місцевому рівні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Литвинов О. М. – Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2002. – 200 с.